

Najaarsdispersie van doornsprinkhanen (Tetrigidae)?

Vooral bij de doornsprinkhanen (Tetrigidae) lijkt het aantal niet opgeloste vragen omtrent de ecologie en verspreiding groter dan het aantal opgeloste problemen. Ze plaatsen de inventariserende steeds opnieuw voor verrassingen door op de meest onverwachte plaatsen op te duiken. Zo vond Wieringa (1991) grote populaties zanddoortjes (*Tetrix ceperoi*) op plaatsen waar zij een jaar eerder nog ontbraken. Verder blijkt pas recent dat in ieder geval macropronotale individuen van het zanddoortje en het zeggedoortje (*T. subulata*) goed kunnen vliegen (Kleukers, 1993). Om het vliegvermogen en het massale voorkomen van het zanddoortje en het zeggedoortje beter te begrijpen zijn de volgende waarnemingen van 'verdwaalde' exemplaren van deze soorten wellicht van belang.

- Tijdens een inventarisatie van sprinkhanen en dagvlinders op enkele dijken in het westen van Noord-Brabant werd op 17 augustus 1993 een zanddoortje gevonden. Het individu bevond zich op een door rundvee begraasde dijk vlakbij Dinteloord. Ondanks intensief zoeken op deze plek werden geen andere exemplaren gevonden. Een populatie leek dus niet aanwezig. Ook op vergelijkbare plaatsen in het gebied werden tijdens de vier volgende velddagen in augustus geen zanddoortjes gevonden.

- Op 11 september 1993 werd een zeggedoortje gevangen op de stoep van een drukkerij in Mijdrecht. Dit individu bevond zich langs een drukke ontsluitingsweg. Geschikt biotoop zoals weilanden, slootkanten en wegbermen waren minstens 200 meter verwijderd. Hier bevinden zich echter, voor zover bekend, geen populaties van het zeggedoortje.

- Tijdens het ramen wassen op 29 september 1993 werd een zanddoortje gevangen op de stoep achter ons huis. In de aangrenzende tuin (3 x 3 meter) bevindt zich geen populatie. Ook in de directe omgeving (dorpskern Mijdrecht) is geen geschikt biotoop aanwezig en zijn dus geen populaties zanddoortjes te verwachten. De dichtstbijzijnde plaatsen waar de soort voorkomt bevinden zich op minstens 500 meter afstand.

De drie waarnemingen hebben gemeen dat het gaat om individuen die gevonden zijn op plaatsen waar geen populaties van de betreffende soorten in de directe omgeving aanwezig waren. Het ligt dan voor de hand om aan te nemen dat het om zwerfende beesten gaat. Het is vrijwel

onmogelijk om uit drie losse waarnemingen een conclusie te trekken, maar het opstellen van een hypothese is wel mogelijk. De levenscyclus van het zanddoortje en het zeggedoortje is in grote lijnen vergelijkbaar. Deze soorten overwinteren als volwassen insekt of als laatstestadium-nymf. Paring en eiafzet vinden plaats in het vroege voorjaar. De imago's leven vervolgens tot in de zomer. De in de bodem afgezette eieren komen in mei en juni uit. Na vijf of zes vervellingen zijn nieuwe imago's vanaf het nazomerseizoen te verwachten (Marshall & Haes, 1988). Onze hypothese is nu dat een gedeelte van deze nieuwe adulte individuen in het najaar uitzwermt. De waargenomen beesten zijn in deze veronderstelling goed in te passen als exemplaren op zoek naar nieuwe vestigingsmogelijkheden. Het snel inspelen op nieuw onstane leefgebieden, zoals het bevolken van de Flevopolders door het zeggedoortje (cf. Kleukers, 1993) of het massaal voorkomen van het zanddoortje op plotseling drooggevallen oevers (cf. Wieringa, 1991), kan eveneens goed door deze najaarsdispersie verklaard worden.

Of deze najaarsdispersie een structurele component van de ecologie van het zanddoortje en het zeggedoortje is, blijft vooralsnog een open vraag. Als dergelijke waarnemingen eerder regel dan uitzondering blijken te zijn, moet het mogelijk zijn om deze theorie verder te nuanceren.

referenties

- Kleukers, R.M.J.C., 1993. Het vliegvermogen van doornsprinkhanen. Nieuwsbrief Saltabel 9: 25.
Marshall, J.A. & E.C.M. Haes, 1988. Grasshoppers and allied insects of Great Britain and Ireland. Colchester, 252 p.
Wieringa, J.J., 1991. Sprinkhanenplaaq in Nederland? Nieuwsbrief Saltabel 5: 25

D. & M. Groenendijk
Midrethstr. 23
3641 CB Mijdrecht